

4. 李豐楙。 洞天與內景：西元二至四世紀江南道教的內向游覽 // 東華大學中國語文學系。 – 2009。 – № 9。 – 頁 157–197。 = Ли, Фэн-мао. “Пещеры, открывающие путь в небеса” и внутренние ландшафты: взгляд на тенденцию к интериоризации даосизма в Цзяньнани II–IV веков н. э.) / Ли Фэн-мао // Дунхуа дасюэ чжунго юйвэнь сюэси. – 2009. – № 9. – С. 157–197.

5. 李豐楙。 出身與修行：明代小說謫凡敘述模式的形成及其宗教意識 – 以《水滸傳》、《西遊記》為主 // 國文學誌。 – 2003。 – № 7。 – 頁 85–113。 = Ли, Фэн-мао. Происхождение и совершенствование: формирование повествовательной модели «изгнания с небес» в романах эпохи Мин и её религиозное содержание – на примере романов «Речные заводы» и «Путешествие на Запад» / Ли Фэн-мао // Национальная литература. – 2003. – № 7. – С. 85–113.

6. 李豐楙。 中國小說敘事學中的謫仙模式 // 漢學研究。 – 1998。 – 第 16 卷, 第 2 期。 – 頁 1–34。 = Ли, Фэн-мао. Модель «наказанного бессмертного» в китайской нарративной традиции) / Ли Фэн-мао // Китаеведческие исследования. – 1998. – Т. 16, № 2. – С. 1–34.

The article presents the results of an analysis of the concept of the “punished immortal” as a structural principle of the Chinese classical novel. Based on the research of outstanding Taiwanese sinologist Lee Fong-mao, the author considers this mythology not as a decorative element or a traditional prologue, but as a fundamental structure defining the plot, character system and philosophical content of Li Ruzhen’s novel “Flowers in the Mirror”.

Key words: Lee Fong-mao, the concept of the punished immortal, Li Ruzhen, the novel “Flowers in the Mirror”, the structure of the text.

Шабалина Софья Сергеевна – студент; Амурский государственный университет (г. Благовещенск) (ingermann07@gmail.com).

УДК 811.161.3’37:398.92:811.581’42’37:398.92

З. У. Шведава, М. У. Буракова

ВОБРАЗЫ ВЕТРУ Ў ФРАЗЕАЛАГІЗМАХ БЕЛАРУСКАЙ І КІТАЙСКАЙ МОЎ

У артыкуле на матэрыяле фразеалагізмаў беларускай і кітайскай моў з кампанентам вецер / fēng праведзены іх супастаўляльны аналіз паводле абраных вобразаў, семантыкі і ацэнкі, што ляжаць у аснове фразеалагізмаў дзвюх моў як другасных адзінак, якія адлюстроўваюць і трансліруюць ад пакалення да пакалення выпрацаваныя на аснове ўяўленняў кожнага народа каштоўнасныя арыенціры, правілы і нормы існавання чалавека, тым самым выяўляючы агульнае і адметнае ў фразеалогіі і культуры беларусаў і кітайцаў.

Ключавыя словы: фразеалагізм, кампанент, вецер / fēng, вобраз, уяўленне, сімвал, культура, народ, агульнае, адметнае.

Апошнія дзесяцігоддзі лінгвістычнае вывучэнне мовы ўвогуле і фразеалогіі ў прыватнасці характарызуецца скіраванасцю да вызначэння сувязі мовы і культуры, а ў параўнальна-супастаўляльным плане – да выяўлення агульнага для блізкіх і зусім розных моў, народаў і краін і нацыянальна-адметнага, характэрнага ці ўласцівага толькі адной мове, культуры як адлюстраванню нацыянальнага менталітэту, сфарміраванага ў пэўных умовах існавання кожнага народа і фарміравання яго культуры.

Вывучаючы фразеалогію беларускай мовы, стала цікавым, што можа быць агульнага і што адметнае ў мове двух такіх розных народаў, як беларусы і кітайцы. Для супастаўляльнага вывучэння абраны фразеалагічныя адзінкі беларускай і кітайскай моў, так як існаванне фразеалагізмаў, вызначэнне іх уласцівасцей і прыкмет у розных мовах і ўтварэнне ў кожнай мове, якое адбываецца на перасячэнні мовы і культуры, лічыцца ўніверсальнай з’явай.

У межах артыкула аб’ектам аналізу сталі фразеалагізмы беларускай і кітайскай моў толькі з кампанентам *вечер* / *fēng*, выбар якіх абумоўлены, па-першае, існаваннем такой агульнай прыроднай з’явы, як вечер; па-другое, наяўнасцю цэлай групы фразеалагізмаў з абазначаным кампанентам і нават амаль аднолькавай колькасцю такіх адзінак у абедзвюх абраных мовах. У прыватнасці, у беларускай літаратурнай і дыялектнай мове толькі з кампанентам *вечер* налічваецца 68 адзінак [1, с. 210]. І ў кітайскай мове метадам суцэльнай выбаркі толькі з аднаго слоўніка намі выяўлена 67 адзінак [2].

Вечер як агульнавядомая прыродная з’ява – гэта “паветраная плынь гарызантальнага напрамку” [3, с. 484], якая вызначаецца шматлікасцю сваіх характарыстык, паколькі гэта неаднародны паток паветра з рознымі скорасцямі і напрамкамі, а ў розных месцах вызначаюцца яшчэ і мясцовыя вятры, што абумоўлена розніцай у награванні мора і берага або горных схілаў і далін. Напрыклад, ветравы рэжым для Беларусі абумоўлены агульнай цыркуляцыяй атмасферы над кантынентам Еўропы і Азіі і над Атлантай і вызначаецца існаваннем Ісландскага мінімуму на працягу ўсяго года, сібірскага максімуму зімой і азорскага летам [4].

На аснове таго, што, з аднаго боку, вечер вызначаецца наяўнасцю шматлікіх прыкмет, асаблівасцей, уласцівасцей і нават тыпаў, значнасцю яго месца і ролі ў жыцці чалавецтва, з другога боку, фразеалогія беларускай і кітайскай моў характарызуецца наяўнасцю значнай колькасці з гэтай лексмай-кампанентам фразеалагізмаў як рэпрэзентантаў фрагмента фразеалагічнай карціны свету беларусаў

і кітайцаў, можна меркаваць, што вецер у свядомасці абодвух народаў надзелены значнай сімволікай. Яго адбор як адзінкі прыроднага кода культуры і як асновы, стрыжня вобразаў шматлікіх фразеалагізмаў, што з’яўляюцца другаснымі адзінкамі кожнай мовы, абумоўлены менавіта шматлікай і значнай сімволікай, паколькі вецер выяўляе “ўстойлівае сімвалічнае прачытанне і за межамі фразеалагічнага вобраза, а менавіта ў шматлікіх фактах культуры, што ілюструюць дадзены код, тлумачаць культурны сэнс складнікаў яго знакаў” [5, с. 303.]. Так, у беларусаў вецер з глыбокай старажытнасці надзелены дадатковымі культурнымі сэнсамі: ён выступае сімвалам непастаянства, зменлівасці, бурнасці праяўлення, непрадказальнасці, свавольства, шкодніцтва.

А вось як адлюстравана культурная свядомасць кітайскага народа ў фразеалагічных адзінках, якая сімволіка звязана з ветрам, якія вобразы фразеалагізмаў з гэтым кампанентам створаны і з якой мэтай яны выкарыстоўваюцца ў кітайскай мове, асабліва ў супастаўленні з беларускімі адзінкамі, – і ёсць галоўная задача нашага супастаўляльнага аналізу.

З улікам існавання лінгвакультуралагічнага аналізу фразеалагізмаў з кампанентам *вецер* у беларускай мове ўзгадаем і праілюструем толькі асноўныя накірункі, выявім галоўныя палажэнні ў вызначэнні і характарыстыцы багацця і разнастайнасці вобразаў беларускіх фразеалагічных адзінак. І адразу адзначым, што ў беларускай фразеалогіі “праз вобразы ветру характарызуецца, ацэньваецца чалавек і тыя рэаліі, якія датычаць чалавека і вызначаюць уяўленні чалавека пра свет вакол яго і пра яго самога” [1, с. 194]. Праўда, гэта ўласціва і для вызначанай групы адзінак кітайскай мовы, зыходзячы з аналізу семантыкі і назначэння выяўленых амаль сямі дзясяткаў фразеалагічных адзінак, паколькі ўсе фразеалагізмы з кампанентам *fēng* маюць непасрэднае дачыненне да чалавека, адрасаваны яму, яго дзеянням, эмоцыям, справам, ці ўсяго, што акружае і важна для кітайскага народа.

Аднак пры гэтым беларускія фразеалагізмы з кампанентам *вецер* “вобразна і эмацыянальна прадстаўляюць разнастайныя негатыўныя звычкі, дзеянні, рысы характару чалавека” [1, с. 194], ці амаль уся колькасць беларускіх фразеалагізмаў з кампанентам-лексмай *вецер* як галоўным сродкам утварэння вобразаў характарызуецца негатыўным складнікам значэння і адпаведна служыць для выражэння неадабрэння, адмоўнай ацэнкі, што падмацоўвае палажэнне многіх даследчыкаў аб перавазе адмоўнага ў фразеалогіі ўвогуле.

Так, фразеалагізмы беларускай мовы найперш негатыўна называюць чалавека (*гуляй-вецер, узвей-вецер* ‘легкадумны, пусты чалавек; ветрагон’), адмоўна ацэньваюць недахопы чалавека, асабліва звязаныя з яго маўленчай дзейнасцю (*кідаць словы на вецер* ‘безадказна, неабдуманая, упустую гаварыць’, *кіданне слоў на вецер* ‘безадказнае, неабдуманое гаварэнне’, *на вецер гаварыць, крычаць* і пад. ‘дарэмна, упустую, безвынікова’, *на ўзвей /узві вецер* ‘дарэмна, упустую, безвынікова (рабць што-н.)’, *з ветру вярхоўкі віць* ‘гаварыць, сцвярджаць што-н. без усякіх падстаў; выдумваць’), з пэўнымі асаблівасцямі паводзін, прыкмет, уласцівасцей (*пускаць на вецер грошы, сродкі, час* і пад. ‘дарэмна траціць, неашчадна расходаваць’, *трымаць нос на ветры* ‘беспрынцыпова мяняючы свае паводзіны, прыстасоўвацца да абставін, падладжвацца да каго-, чаго-н.’, *куды вецер дзьме* ‘безцвёрдых перакананняў і прынцыпаў’, *з ветрам /ветрыкам у галаве* ‘занадта легкодумны, несур’ёзны’, *вецер у галаве* ‘хто-н. вельмі легкодумны, несур’ёзны’, *падбіты ветрам* ‘які прапускае холад, дрэнна сагравае. Пра адзенне ці жыллё’, *як у полі вецер* ‘легкадумны, пусты, ветраны’, *пляваць супраць /супроць ветру* ‘рабіць што-н. сабе на шкоду’) і інш.

Не выклікае захаплення і ацэнка фізічнай слабасці чалавека (*ад /з ветру валіцца /наваліцца /валяецца* ‘вельмі слабы, знясілены’, *хістаецца /хістаўся ад ветру* ‘вельмі слабы, знясілены’), з іроніяй і нават з сарказмам, а нярэдка з жартам выкарыстоўваюцца фразеалагізмы *адкуль /куды вецер дзьме* ‘(ведаць і пад.) на каго або на што трэба арыентавацца ў сваіх дзеяннях, учынках і пад.’, *шукай ветру ў полі* ‘назад не вернеш, не знойдзеш каго-н. Пра безнадзейныя пошукі каго-н.’, *вецер гуляе /свішча ў кішэнях* ‘у каго-н. няма грошай’ і інш.

Нават адзінкавыя фразеалагізмы з нейтральнай ацэнкай тыпу *падбіты ветрам, падшыты ветрам*, якія вобразна называюць халоднае адзенне ці жыллё чалавека, *на сямі вятрах* пра адзінокую і наводшыбе прастору, *якім ветрам <занесла, прынесла* каго куды, *які вецер загнаў /занёс* каго куды як выказванне здзіўлення пры нечаканай сустрэчы не могуць характарызавацца як адзінкі з дадатным значэннем, паколькі ў іх адлюстраваны негатыў і незадавальненне такімі паказчыкамі адзення, жылля ці месца яго размяшчэння. І гэта звязана з тым, што ў беларусаў вецер хоць і надзелены мноствам сімвалаў, але ўсе яны выражаюць і адлюстроўваюць негатыў ва ўяўленнях чалавека пра вецер, што і паслужыла асновай для пераносу на чалавека.

Выключэнне з ліку ўсіх адзінак з кампанентам *вецер* складаюць у беларускай мове выклікавыя фразеалагізмы *вецер у спіну, з лёгкай*

ветрам як адзінак з дадатнай ацэнкай, паколькі яны выступаюць у ролі вобразнага пажадання каму-небудзь шчаслівай дарогі, а таксама адвербіяльны фразеалагізм-словаспалучэнне з *ветрыкам* /з *вецярком* *ехаць*, *пракаціцца* і пад. ‘на вялікай хуткасці’. Праўда, і названыя выклічнікавыя фразеалагізмы выкарыстоўваюцца яшчэ і для выражэння адмоўнага, паколькі маюць другое значэнне – ‘пажаданне пазбавіцца ад каго-н. Няхай ідзе, куды хоча’ [6, с. 194], дзякуючы чаму служаць для выражэння негатыву аднаго чалавека ў адносінах да каго-небудзь другога.

Што датычыць сабранай групы кітайскіх фразеалагізмаў, то іх метафарычныя вобразы, як і ў беларусаў, як ужо адзначалася, найперш пра чалавека, яго прыкметы, характарыстыкі, абставіны і рэаліі з жыцця кітайскага народа, яго светаўстрымання. Але тут найбольш прыкметна выдзяляецца вобразнае прадстаўленне таго станойчага, дадатнага, што ўласціва чалавеку і яго ўспрыманню навакольнага свету праз вобразы адзінак з кампанентам *вецер*. Акрамя таго, калі ў беларусаў вобразы фразеалагізмаў звязаны толькі з ветрам (*вецер дзьме, нясе, свішча, гуляе, загнаў ці ад, з ветру, як ветрам* і інш.), то ў кітайскай фразеалогіі асабліва заўважны яшчэ ўлік тыпу ветру, з ліку найменняў якіх пераважаюць такія яго характарыстыкі, як свежы, вольны, паўднёвы, усходні, вясенні, асенні, і, што цікава, іх выбар і ўжыванне як азначэнняў-эпітэтаў ветру ўжо ў пэўнай ступені, на нашу думку, спрыяе станойчай ацэнцы створаных вобразаў другасных адзінак кітайскай фразеалогіі.

Так, вобразы свежага, вольнага, вясенняга ці ўсходняга ветру, нярэдка яшчэ ў спалучэнні з месяцам ці дажджом, прадстаўляюць самыя розныя, але, як правіла, са станойчай характарыстыкай і ацэнкай вобразы-найменні самога чалавека, яго прыкмет, эмоцый, адчуванняў, дзеянняў і інш. Гэта, напрыклад, вясёлы і прыветлівы твар чалавека; яго радасны выгляд (*mǎn miàn chūn fēng* «Все лицо – восточный ветер» [2, с. 275]), сумленны чыноўнік (*qīng fēng liǎng xiù* «Свежий ветер в обоих рукавах» [2, с. 346]), таленавіты чалавек, які, як і вецер, не звязаны ніякімі абмежаваннямі (*fēng liú cái zǐ* «Талант свободный, как ветер» [2, с. 13]), ціхая і прыгожая ноч (*yuè bái fēng qīng* «Белая луна, легкий ветер» [2, с. 539]).

Гэта фразеалагізмы для вобразнага прадстаўлення і станойчай ацэнкі такіх прыкмет чалавека, як адкрыты, шчыры, міралюбівы (*guāng fēng jì yuè* «Свежий ветер, яркая луна» [2, с. 164]), хуткі і рашучы (*léi lì fēng xíng* «Грозный как гром, быстрый как ветер» [2, с. 254]),

бесклапотны (*qīng fēng míng yuè* «Свежий ветер, светлая луна» [2, с. 346]). Метафарычны вобраз кінутага асенняга ветру перадае ўяўленне пра пакінутую жонку (*qiū shàn jiàn juān* «Брошенный осенний ветер» [2, с. 349]).

Праз вобразы павеваў вольнага, вясенняга ветру ў кітайскіх фразеалагізмах прадстаўлены і перададзены захапленне і ўяўленні чалавека пра моц і веліч дзяржавы (*āng yāng dà fēng* «Веет вольный свежий ветер» [2, с. 494]), пра чароўны малюнак (*qīng fēng míng yuè* «Свежий ветер, светлая луна» [2, с. 346]), пра радасць чалавека пасля здачы экзамена ці пра хуткую кар’еру (*chūn fēng dé yì* «Весенний ветер доставляет удовольствие» [2, с. 81]), пра справядлівае рашэнне суда (*fèi shí fēng qīng* «Душа как камень, ветер чист» [2, с. 129]), пра ўдалы выпадак як магчымасць чалавеку рэалізаваць свае здольнасці (*fēng yún jì huì* «Ветер и облака встретились» [2, с. 134]).

Вобразы вясенняга ветру і дажджу, ды яшчэ мяккага вясенняга ветру і дажджу ў патрэбны час, – гэта вобразнае ўяўленне і станоўчая ацэнка дабратворных умоў выхавання чалавека ці ўплыву на яго (*chūn fēng huà yǔ* «Весенний ветер, дождь цветов» [2, с. 82]) або благодатных умоў для ўраджаю (*fēng tiáo yǔ shùn* «И ветер мягкий, и дождь вовремя» [2, с. 129]; *fēng tiáo yǔ shùn* «И ветер мягкий, и дождь вовремя» [2, с. 132]; *shí fēng wǔ yǔ* «(Один раз) в десять (дней) – ветер, (один раз) в пять (дней) – дождь» [2, 388]). А вось наяўнасць ветру і дажджу паўсюдна – гэта вобраз для ўяўлення пра шырока распаўсюджаныя слухі і перасуды (*mǎn chéng fēng yǔ* «Во всем городе ветер и дождь» [2, с. 275]).

Выбар паўднёвага ветру на аснове яго невялікай сілы і моцы ў сілу яго сімволікі, што дадаткова замацавана за ім у кітайскай культуры, служыць для вобразнага наймення слабага саперніка, праціўніка (*nán fēng bù jìng* «Южный ветер не соперник» [2, с. 297]).

Яшчэ адной асаблівасцю фразеалагізмаў кітайскай мовы з’яўляецца тое, што вецер у вобразах адзінак найбольш прадстаўлены ў спалучэнні з іншымі кампанентамі-найменнямі прыродных з’яў. Гэта ў дадатак да папярэдніх, напрыклад, вецер і месяц. Так, вобраз ранішняга ветру і месяца, які зыходзіць, прадстаўляе панылы настрой чалавека, маркотны замысел твора, гукі песні ў спявачкі-прастытуткі (*xiǎo fēng cán yuè* «Утренний ветер, заходящая луна» [2, с. 466]). У фразеалагічным вобразе пра сувязь гуляння пад месяцам і жартаў з ветрам кітайцы прадстаўляюць сваё ўяўленне і даюць невысокую ацэнку твора (*nòng yuè cháo fēng* «Гуляют под луной, шутить с ветром» [2, с. 307]), а наяўнасць на роўным месцы ветру і хваляў – з нязвычайным здарэннем, нечаканай бядой, ілжывым абвінавачваннем (*píng dì fēng bō* «На ровном месте – ветер и волны» [2, с. 321]).

Шматлікія кітайскія фразеалагізмы вобразна прадстаўляюць, характарызуюць і станоўча ацэньваюць самыя розныя дзеянні чалавека, тым самым падкрэсліваючы і выяўляючы каштоўнасныя арыенціры, сфарміраваныя правілы і нормы жыццядзейнасці кітайцаў, ці свайго роду вобразныя павучанні як узоры, правілы, як трэба жыць. Так, вобраз знаходжання і ў вецер і ў дождж у адной лодцы даводзіць пра неабходнасць разам дзяліць беды, дапамагаць адзін другому, жыць адным лёсам (*fēng yǔ tóng zhōu* «И в ветер, и в дождь – в одной лодке» [2, с. 134]). Зварот да такіх дзеянняў, як мыцца дажджом і прычэсвацца ветрам, – гэта вобразнае правіла пераносіць цяжкасці і нягоды дарогі (*mù yǔ zhī fēng* «Мыться дождем и причесываться ветром» [2, с. 296]); вобраз пачутага ветру асацыятыўна звязваецца з неабходнасцю рэагаваць на першы ж заклік, адклікацца на яго (*wén fēng ér dòng* «Почуять ветер и прийти в движение» [2, с. 446]), а вобраз узнятага ветру, ды яшчэ з воблакамі – з уяўленнем пра бурны і хуткі рост, грандыёзныя маштабы (*fēng qǐ yún yǒng* «Ветер поднялся, облака громоздятся» [2, с. 133]). Вобраз раздування агню на ветры даводзіць свайго роду правіла аб выкарыстанні спрыяльных умоў і магчымасці дасягнення мэты малымі намаганнямі (*shùn fēng chuī huǒ* «Раздувать огонь по ветру» [2, с. 401]).

Праз вобразы дзеяння ветру і гнуткасці травы ад гэтага ў кітайскіх фразеалагізмах даводзіцца пра магчымасць хвалявання ад чыйго-небудзь уздзення, пра падпарадкаванне чужому ўплыву (*fēng chuī cǎo dòng* «Ветер дует, трава качается» [2, с. 132]) ці пра сілу ўздзеяння моцных людзей на слабых, пра лёгкасць перамен творчых людзей ці пра сілу маральнага ўздзеяння (*fēng xíng cǎo yǎn* «Ветер дует – трава клонится» [2, с. 133]).

Вобраз моцнага ветру і стойкай травы, абраныя ў аснову другой адзінкі, ілюструе, выступаючы своеасаблівай лакмусавай паперкай, і даводзячы выпрацаванае правіла: так можна праверыць моц і стойкасць чалавека ў выпрабаваннях (*jí fēng jìng cǎo* «Сильный ветер, крепкая трава» [2, с. 203]). А вобраз асенняга ветру, што праносіцца міма вушэй, або пачутага, што адносіць вецер, – гэта свайго роду парада чалавеку не звяртаць увагу (*qiū fēng guò ěr* «Осенний ветер проносится мимо ушей» [2, с. 349]) ці прапускаць міма вушэй, не звяртаючы на пачутае ўвагі (*dāng ěr biān fēng* «Услышанное уносится ветром» [2, с. 97]). І вобраз усходняга ветру ў вушах каня – гэта зноў жа парада не звяртаць увагі, прапускаць міма вушэй (*mǎ ěr dōng fēng* «Восточный ветер в ушах коня» [2, с. 273]).

Затое калі вецер сціх, а яшчэ і хвалі ўлегліся, то гэта вобразная метафарызаваная канстатацыя завяршэння горасцей, праблем (*fēng pínglàng jìng* «Ветер стих, волны улеглись» [2, с. 133]). І наадварот,

наяўнасць ветру і несціханнага дажджу – гэта вобразнае прадстаўленне смутнага часу, трывожнай сітуацыі і падобных абставін (*fēng yǔ piāo yáo* «Ветра и дожди не утихают» [2, с. 134]), ці вобраз парывістага ветру і моцнага ліўня – гэта ўяўленне пра жорсткую барацьбу (*jí fēng bào yǔ* «Порывистый ветер, сильный ливень» [2, с. 202]); ветру і хваляў – вобразнае ўяўленне пра складанасць і небяспеку дзяржаўнай службы (*huàn hǎi fēng bō* «В чиновном мире ветер и волны» [2, с. 187]); вобраз лютага ветру і чорнага месяца – гэта метафара для вобразнага абазначвання, характарыстыкі і ацэнкі страшнай ночы ці неспрыяльных абставін (*yùè hēi fēng gāo* «Черная луна, лютый ветер» [2, с. 539]).

Прадстаўляючы распусную жанчыну праз вобраз пылу на ветры, кітайцы негатыўна ацэньваюць ці канстатуюць такое як вынік пэўных абставін (*lún luò fēng chén* «Тонуть вниз, пыль на ветру» [2, с. 271]). Адмоўна ацэньваецца ў кітайцаў і распусканне слухаў, розных абгавораў, насмешак праз ужыванне новых азначэнняў слоў ці размоў – *ветраныя словы, ветраныя размовы* (*fēng yán fēng yǔ* [2, с. 187]).

Як бачым, фразеалагізмы з такой ацэнкай сведчаць, што і ў кітайскай свядомасці, як і ў беларускай, вецер выступае як амбівалентная сутнасць, хоць станоўчая ўсё ж пераважае.

Агульным для беларускай і кітайскай моў з’яўляецца выкарыстанне кампаратыўнай мадэлі фразеалагізмаў, ці спосаб утварэння фразеалагізмаў шляхам фразеалагізацыі параўнанняў. Аднак выбар параўнальных зваротаў і іх стэрэатыпізацыя ў свядомасці кітайцаў зусім адметныя. Так, параўнанне з грозным громам і хуткім ветрам дазваляе кітайцам вобразна давесці, як трэба чалавеку выконваць работу, а гэта найперш хутка і няўхільна (*lèi lì fēng xíng* «Грозный как гром, быстрый как ветер» [2, с. 254]), ці тут абраны адметныя паказчыкі гromу і ветру, якія, як можна меркаваць, станоўча ўспрымаюцца, высока ацэньваюцца і выяўляюць адпаведную сімволіку. Ці параўнанне вучонага мужа з цякучым ветрам, што зафіксавана кампаратыўнай адзінкай *míng shì fēng liú* «Ученый муж (подобен) текущему ветру» [2, с. 288], што выяўляе нацыянальна-адметныя і важныя паказчыкі жыцця кітайскага народа. Або такое параўнанне, як сядзенне пад вясеннім ветрам, што асацыятыўна звязваецца ў кітайцаў з умацаваннем ведаў праз зносіны з эрудзіраванымі і высокамаральнымі людзьмі (*rú zuò chūn fēng* «Словно сидеть под весенним ветром» [2, с. 366]). Па-першае, як відаць з прыкладаў, прыведзеныя кампаратывы даюць дадатную ацэнку, па-другое, вызначаюць тое важнае, што асацыятыўна звязваецца ў кітайцаў з ветрам. У той час як у беларусаў кампаратыўныя фразеалагізмы з кампанентам *вецер*

найперш даводзяць таксама важнае для беларусаў (як /нібы ветрам здзьмула /змяло ‘хто-н. бяследна, імгненна знік, схаваўся’ ці ‘што-н. раптоўна знікла’), але гэта тое, што ці хто не адпавядае норме, правілам (як у *полі вецер* ‘легкадумны, пусты, ветраны’).

Варта адзначыць і наяўнасць у дзвюх мовах сярод фразеалагізмаў з абраным агульным кампанентам *вецер* таго, агульнага, што выяўляюць іх значэнне, вобразы, ці наяўнасць поўных ці частковых эквівалентаў дзвюх моў. І такімі паводле абранага вобраза, значэння з’яўляюцца фразеалагізмы пра фізічную слабасць чалавека, што ў кітайскай свядомасці звязваецца з немагчымасцю супрацьстаяць ветру (*ruò bù jìn fēng* «Слабость не сдержит ветер» [2, с. 368]), а ў беларускай яму адпавядае фразеалагізм *ад /з ветру валіцца; хістаецца ад ветру*.

Маюцца супадзенні паводле семантыкі адзінак і адбору той агульнай і важнай для двух народаў культурнай інфармацыі, хоць рэпрэзентацыя гэтага ў кожнага прадстаўлена зусім рознымі вобразамі. Так, кітайскі фразеалагізм *fēng zhōng zhī zhú* «Свеча на ветру» [2, с. 134], у аснове якога ляжыць метафара для вобразнага абазначвання жыцця, якое згасae, ці чаго-небудзь, што хутка знікне, якому ў беларускай мове адпавядаюць фразеалагізмы з іншымі вобразамі: *глядзець у магілу, дыхаць на ладан, зямлёй пахнуць, на краі магілы, адной нагой стаіць у магіле /у труне* і інш.

Ці возьмем кітайскі фразеалагізм *fēi péng suí fēng* «Полынь летит по ветру» [2, с. 125], які даводзіць пра беспрынцыпнасць і прыстасавальніцтва чалавека, які прадстаўлены праз вобраз палыну як вядомага віду пустазелля з моцным пахам і горкім смакам, ці такога абранага кампанента-сімвала ў кітайскай культуры. Найбольш блізкі яму – беларускі фразеалагізм *трымаць нос па ветры*, які таксама даводзіць інфармацыю пра беспрынцыпнасць змены сваіх паводзін, прыстасавальніцтва, падладжванне да каго-ці чаго-небудзь і таксама дае гэтаму адмоўную ацэнку. Праўда, у кітайскай фразеалогіі маецца яшчэ сінанімічны фразеалагізм *jiàn fēng shǐ duò* «Поворачивать штурвал по ветру», які супадае з ужо названымі ў адным са значэнняў: “1) ‘действовать сообразно обстановке; 2) лавировать; приспособливаться; 3) держать нос по ветру” [2, с. 208].

Такім чынам, аналіз фразеалагізмаў з кампанентам *вецер* у беларускай і кітайскай мове дазваляе прызнаць, што яны складаюць даволі значную і амаль аднолькава колькасную групу адзінак у кожнай мове, ілюструючы тым самым тое, што чалавек свае ўяўленні, веды пра *вецер* адлюстравваў у вобразах гэтых адзінак, пабудаваных

у асноўным з дапамогай метафары «вецер», якая выкарыстоўваецца для апісання розных з’яў на аснове семантычных прыкмет, што ўласцівы ветру, прыпісаныя яму ва ўяўленнях чалавека і якія могуць паводле пэўнай сваёй якасці ці ўласцівасці прыпадабняцца. А ў выніку праз вобразы ветру характарызуецца, ацэньваецца сам чалавек і тыя рэаліі, якія датычаць чалавека і вызначаюць уяўленне чалавека пра свет вакол яго і пра яго самога.

Аднак аналіз вобразаў адзінак кожнай мовы і ў іх супастаўленні паказвае, што ў наяўнасці маюцца паказчыкі нешматлікіх агульнасцей, якія звязаны найперш з законамі ўзнікнення, існавання прыкмет і асаблівасцей фразеалагізмаў, асноўнага паказчыка і прычыны ўтварэння гэтых адзінак у кожнай мове для адлюстравання, характарыстыкі і ацэнкі самага важнага для кожнага народа. Найбольш жа адметнага, што выяўляецца ў нацыянальнай адметнасці народаў, у той сімволіцы, якая прыпісана ветру ў кожнага. Кітайцы праз вобразы фразеалагізмаў стараюцца найбольш паказаць узоры, нормы і правілы, акцэнтаваць увагу на станоўчым, а беларусы – у асноўным разнастайныя негатыўныя звычкі, дзеянні, рысы характару чалавека, тое адмоўнае, якога патрэбна пазбягаць, якое не адпавядае правілам і нормам, выпрацаваным народам, ці кітайцы менш крытычныя ў параўнанні з беларусамі.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Ляшчынская, В. А. Канцэпты прыродных стыхій у фразеалагічнай карціне свету беларусаў: агонь, вада, зямля і паветра / В.А. Ляшчынская. – Мінск: РІВШ, 2018. – 222 с.
2. Готлиб, О. М. Китайско-русский фразеологический словарь. Около 3500 выражений / О. М. Готлиб, Му Хуаин. – 2-е изд., стереотип. – Иркутск : Изд-во ИГУ, 2019. – 596 с.
3. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. – Мінск: Гал. рэд. Беларус. Сав. Энцыклапедыі, 1977. – Т. 1: А–В / рэд. тома М. П. Лобан. – 608 с.
4. Хромов, С. П. Метеорология и климатология / С. П. Хромов, М. А. Петросянц. – М.: Изд-во Моск. ун-та: Наука, 2006. – 582 с.
5. Ковшова, М. Л. Лингвокультурологический метод во фразеологии. Коды культуры / М. Л. Ковшова. – М.: Книжный дом ЛИБРОКОМ, 2012. – 456 с.
6. Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. Т. 1. А–Л / І. Я. Лепешаў. – Мінск: Беларус. Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 672 с.; Т. 2. М–Я / І. Я. Лепешаў. – Мінск: Беларус. Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 704 с.

The article uses the material of phraseological units of the Belarusian and Chinese languages with the component wind / fēng to conduct a comparative analysis

of them according to the selected images, semantics, and evaluation that underlie the phraseological units of the two languages as secondary units, which reflect and transmit from generation to generation the value guidelines, rules and norms of human existence developed on the basis of the ideas of each people, thereby revealing the common and distinctive features in the phraseology and culture of Belarusians and Chinese.

Key words: phraseology, component, wind / fēng, image, imagination, symbol, culture, people, common, distinctive.

Шведава Зоя Ўладзіміраўна – кандыдат філалагічных навук, дацэнт; Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны (zshvedova@mail.ru);

Буракова Марына Ўладзіміраўна – кандыдат філалагічных навук, дацэнт; Гомельскі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт імя П. В. Сухого (burakova@gstu.by).

УДК 398.3(=161)

Шэнь Цзячэн

**К ХАРАКТЕРИСТИКЕ
БЛАГОЖЕЛАТЕЛЬНОГО ЗАКЛИНАНИЯ
УЦЗЫ ДЭНЬКЭ 五子登科**

В статье рассматривается внутренняя форма одного из китайских благожелательных заклинаний, отображенных на монетовидном амулете. Устанавливается связь устойчивого словосочетания уцзы дэнькэ с культом сыновей в древнем Китае и с системой императорских государственных экзаменов, дающих возможность получить государственную должность.

Ключевые слова: благожелательные заклинания, культ сыновей, пять сыновей, императорские экзамены, социальный статус.

Более ста лет назад основоположник российской и советской синологии Василий Михайлович Алексеев (1881–1951) опубликовал статью, посвященную всестороннему исследованию китайских монетовидных амулетов, на аверсе (лицевой стороне) которых имеются благожелательные надписи – пожелания здоровья, счастья, долголетия, удачи и богатства. Например: 長命守富貴 = *Пусть будет долгая жизнь в богатстве и процветании!*; 福如東海 = *Пусть счастье будет такое необъятное, как Восточное море!* и др. [1, с. 5–6].